

УДК 338.45(447)

Івченко Л.В.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку підприємницької діяльності
Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана

СУТНІСТЬ ГРОШОВИХ КОШТІВ: ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ

THE ESSENCE OF CASH FLOWS: DEFINITION APPROACHES

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуто теоретичні основи поняття «грошові кошти», «грошові потоки» та наведено основні тенденції їхнього розвитку на сучасному етапі. Наведена економічна характеристика грошових потоків підприємств та їх класифікація. Розглянуто наявні класифікаційні ознаки грошових потоків та доповнено новими. Розглянуто зміст кожної класифікаційної ознаки.

Ключові слова: грошові кошти, грошові потоки, класифікація грошових потоків, надходження, вибуття.

АННОТАЦИЯ

В статье рассмотрены теоретические основы понятия «денежных средства», «денежные потоки» и представлены основные тенденции их развития на современном этапе. Представлена экономическая характеристика денежных потоков предприятий и их классификация. Рассмотрены действующие классификационные признаки денежных потоков и дополнены новыми. Рассмотрен состав каждого классификационного признака.

Ключевые слова: денежные потоки, денежные средства, классификация денежных потоков, поступления, выбытие.

ANNOTATION

In article are considered theoretical notions «bankrolls» and are brought main trends of the development them in account on modern stage. Approaches to definition of a monetary stream are defined. The article reveals the essence of cash flow and the need to manage them. The economic characteristics of the cash flows of companies and their classification are considered and supplemented by new marks. The structure of each classification is reviewed.

Keywords: cash flows, monetary resources, classification of cash flows, incomes, retirement.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Функціонування підприємства неможливе без використання фінансових ресурсів. Основне місце серед вказаної сукупності займають грошові кошти. Їх надходження та витрачання формується в результаті господарських операцій і вимагає суворого цільового спрямування на досягнення поставлених господарських завдань підприємства. Порушення вказаних умов призводить до дисбалансу інших складових господарських засобів, технічної відсталості виробництва, фінансової залежності суб'єкта господарювання. Таким чином, ефективність управління найбільш ліквідними ресурсами, що залежить від своєчасного та оптимального контролю використання коштів, визначає рівень фінансової стабільності й можливість подальшого розвитку підприємства. Тобто грошові кошти є одним з вагомих факторів, що визначають фінансове становище

підприємства, його життєздатність. Значущість та роль грошей на рівні підприємства обумовлює доцільність їх окремого детального дослідження, визначення стратегії і тактики управління формуванням та використанням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Концептуальні основи сутності, виникнення та рух грошових потоків достатньо широко розглядаються в працях зарубіжних та вітчизняних учених: Ю. Бріггема, Л. Гапенські, Д. Ван Хорна, А. Кінга, В. Бочарова, І. Бланка, В. Ковальова, С. Ф. Голова, В. М. Костюченко, А. Г. Загороднього, Л. Лігоненко, А. Поддєрьогіна, О. Терещенка, О. Шеремета та інших. Проте, хоча й досить багато напрацьовано із зазначеної тематики, ще не сформовано єдиної теоретичної бази, яка б охоплювала увесь комплекс питань управління грошовими потоками підприємства. Окрім того, не визначено єдиного однозначного підходу при визначенні та тлумаченні категорії грошові потоки.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. На основі аналізу спеціальної літератури встановлено неоднозначність тлумачення поняття «грошові кошти» та «грошові потоки», що пов'язано з різними підходами до визначення цих категорій. Водночас, не вироблено єдиного підходу до ознак і видів класифікації грошових потоків. Необхідно зазначити, що велика кількість класифікаційних ознак однаковою мірою свідчить про нерозв'язання проблеми, як і їх недостатня кількість. У цих випадках утруднюється процес пізнання і ідентифікації явища, а значить, виникає непорозуміння зі сторони користувачів бухгалтерської інформації і осіб, які приймають участь у процесі її підготовки й обробки.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є уточнення теоретичних аспектів визначення сутності грошових коштів, грошових потоків, їх класифікація та необхідність управління.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. В економічній літературі можна зустріти багато різноманітних визначень поняття «грошові кошти», для позначення

якого у науковому обороті використовується широкий спектр термінів: «гроші», «грошові активи», «готівка», «фінансові ресурси», що призводить до неоднозначного розуміння сутності цих понять та зумовлює проблемні питання в бухгалтерському обліку цих об'єктів.

Перш за все, розглянемо трактування поняття «грошові кошти» в нормативних документах. Так, зокрема, Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 7 (IAS 7) «Звіт про рух грошових коштів» визначає грошові кошти як готівку в касі та депозити до запитання [1]. Відповідно до Методичних рекомендацій з аналізу і оцінки фінансового стану підприємств грошові кошти – готівка, кошти на рахунках у банку та депозити до запитання [2]. У Положенні (стандарті) бухгалтерського обліку в державному секторі 101 «Подання фінансової звітності» грошові кошти визначено, як готівку, кошти на рахунках в органах Державного казначейства України, у банках та депозити до запитання [3].

Отже, усі визначення поняття «грошові кошти», що наведені в діючих нормативних документах, сформульовані таким чином, що лише перераховують складові даного поняття. Таке формулювання є досить недосконалим та потребує уточнення. На цьому наголошували й інші дослідники, зокрема, С.М. Остафійчук вважає, що так як грошові кошти є абсолютно ліквідними активами, тому до даного поняття не завжди можна віднести абсолютно всі залишки на рахунках в банках, тому що їх ліквідність може сильно відрізнятися від абсолютної [4, с. 216]. Ми також підтримуємо думку автора, оскільки дійсно не всі кошти на рахунках в банках підприємство може використати в будь-який момент часу. Так, наприклад, якщо підприємство відкрило безвідзивний акредитив, то хоча ці кошти є його власністю, але використати їх у будь-який момент на власні потреби не може, оскільки зобов'язалося перерахувати їх іншому підприємству, на користь якого відкрито цей акредитив. У зв'язку із цим такі кошти не можна вважати абсолютно ліквідними активами підприємства та відносити до грошових коштів. Однак водночас не можна однозначно сказати, що до поняття «грошові кошти» варто включати тільки кошти на поточних рахунках у банківських установах, а кошти на інших рахунках в банках не варто включати. Так, кошти, що знаходяться на чекових книжках, банківських картках, які також вважаються коштами на інших рахунках в банках, підприємство може використати в будь-який момент часу, тому вони також є абсолютно ліквідними та належать до грошових коштів підприємства. У зв'язку із цим точно визначити склад грошових коштів суб'єкта господарювання на практиці буває дуже важко.

Враховуючи зазначене, проаналізуємо підходи до трактування поняття «грошові кошти» в економічній літературі. Більшість авторів трактують грошові кошти як активи підпри-

ємства (С.М. Остафійчук [4, с. 217], В.І. Єфіменко [5, с. 212]). Не можна не погодитися з такою думкою, оскільки дійсно вони можуть у будь-який момент часу бути використані для здійснення розрахунків, але вважаємо, що таке визначення не відображає в повній мірі сутності досліджуваного поняття.

Друга група авторів (Й.С. Завадський [6, с. 323], Г.В. Осовська [7, с. 235]) вважають грошові кошти – доходами та надходженнями. Вважаємо, що не доцільно застосовувати такий підхід, тому що грошові кошти можуть виступати не тільки у формі доходів та надходжень, але й у формі витрат.

Окрім того, в економічній літературі можна зустріти й інші визначення грошових коштів. Так, наприклад, В.В. Бабіч, С.В. Сагова [8, с. 280] зазначають, що під грошовими коштами варто розуміти валюту України та іноземну валюту; М. Дерій [9, с. 62] – основні сегменти для здійснення готівкових і безготівкових розрахунків між державними бюджетними установами та підприємствами; І.С. Несходовський [10, с. 15] – абстрактний вимірник економічних процесів, явищ, об'єктів, який суб'єкти згодні приймати як платіжний засіб.

Отже, ознайомлення з теоретичними та методологічними напрацюваннями зарубіжних і вітчизняних економістів свідчить про відсутність єдиного, загальноприйнятого визначення поняття «грошові кошти». Тому варто сформулювати наступне визначення: грошові кошти є поняттям бухгалтерського обліку, яке відображає найліквідніші активи підприємства та може бути у формі готівки, коштів на рахунках в банку, депозитів до запитання. Дане визначення узагальнює виділені підходи до визначення грошових коштів та, на відміну від існуючих, воно включає в себе: сутність грошових коштів, напрями їх використання та кінцевий результат.

Грошові кошти, які отримує підприємство у результаті своєї діяльності, називаються грошовим потоком. Грошові надходження повинні мати постійний, динамічний характер. Це означає, що грошовий потік повинен бути безперервним. Поняття «грошовий потік» (Cash flow) включено у фінансову діяльність вітчизняних підприємств з іноземних джерел. Зокрема, міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 7 (IAS 7) «Звіт про рух грошових коштів» визначає потоки грошових коштів як надходження і виплати грошових коштів і еквівалентів грошових коштів [1].

Ознайомлення з науковими працями провідних учених-економістів показало, що існує значна кількість підходів до трактування грошового потоку як економічної категорії.

Одні економісти (О. Мартьянова [11, с. 160], І. Єпіфанова [12, с. 248]) визначають грошовий потік як різницю між отриманими й виплаченими підприємством грошовими коштами за певний період часу. На думку О. Терещенко

грошовий потік характеризує як результат руху грошових коштів підприємства за той чи інший період часу, тобто в загальному вигляді це різниця між надходженнями грошових коштів та їх виплатами за період [13, с. 125].

К. Крічевець дає таке визначення грошового потоку: «Грошовий потік являє собою надлишок коштів, наявний в необмеженому розпорядженні підприємства... Є для керівництва підприємства насамперед масштабом вимірювання можливостей внутрішнього фінансування», а також: грошовий потік у загальному вигляді є «перевищення сумарних готівкових грошових коштів підприємства над його готівковими витратами» [14, с. 174]. Грошові потоки не розглядаються розгорнуто з точки зору структури та змісту, а це може призвести до їх неправильного оцінювання і, як наслідок, прийняття невірного управлінського рішення. Поняття грошового потоку зводиться до визначення запасу грошових коштів шляхом співвіднесення різноспрямованих потоків. Вважаємо необхідним відрізнити поняття потоку від поняття запасу: потік – явище динамічне, співвідносне з плином часу, у той час як запас є статичним і вимірюється на певний момент часу. Грошовий потік відображає рух грошових коштів, а не їх запас, що розраховується як різниця між позитивними і негативними потоками.

І. Бланк визначає грошові потоки підприємства як «сукупність розподілених по інтервалах періоду часу надходжень і виплат грошових коштів, що генеруються його господарською діяльністю, рух яких пов'язаний з факторами часу, ризику й ліквідності» [15, с. 660].

Ю. Єрешко дається визначення грошового потоку як обсяг грошових коштів, що отримує або виплачує підприємство протягом звітного або планованого періоду [16, с. 40]. Ці два визначення можна застосовувати при аналізі фінансової звітності, але для оперативного управління грошовий потік не обмежується плановим періодом, він безперервний, це динамічний показник. Грошовий потік не є обсягом грошових коштів, які надійшли або виплачені, це є процесом надходження і витрачання грошових ресурсів. Якщо уявити підприємство як живий організм, то грошові потоки будуть виконувати функцію системи кровообігу, і цей організм буде здоровим і зростаючим лише тоді, коли система управління грошовими потоками працює безперервно й ефективно.

Вважаємо, що поняття грошових потоків як різниці між отриманими і виплаченими підприємством грошовими коштами є спірним. Різниця визначається на конкретний момент часу і являє собою суму перевищення надходження чи вбуття грошових коштів. Так як потік означає рух, то грошові потоки підприємства – це рух грошових коштів, тобто їх надходження (приплив) і використання (відплив) за певний період часу. Обсяг грошових потоків характеризується такими показниками, як «Надійшло

грошових коштів» і «Використано грошових коштів».

Спостерігається тенденція ототожнення грошових і фінансових потоків підприємства: ці поняття часто використовують як синоніми, але є й інша точка зору. Так, наприклад, О. Шаманська ототожнює фінансові та грошові ресурси: «будь-які грошові відносини – одночасно і є фінансовими відносинами, а всі грошові ресурси (платіжні, інвестиційні, кредитні, податкові тощо) – фінансові ресурси ... Фінансові ресурси – це вся сукупність грошових коштів, які потенційно можуть бути використані й використовуються для здійснення фінансової діяльності та виконання фінансових (грошових) операцій суб'єктами господарювання та органами державної (муніципальної) влади і управління» [17, с. 491]. Ми не погоджуємося з цією точкою зору, оскільки поняття «грошові відносини» є ширшим поняттям, аніж фінанси. До відносин, що визначають зміст категорії «фінанси», належать грошові відносини, що виникають у процесі розширеного відтворення на всіх його стадіях. До фінансів підприємств належать відносини між державою і підприємством, пов'язані зі сплатою податків і зборів, фінансуванням і кредитуванням різних державних програм, між підприємством і комерційними банками, відносини з перерозподілу фінансових ресурсів між залежними компаніями, відносини між підприємствами в процесі їх діяльності при оплаті продукції тощо.

Поняття фінансового потоку нерозривно пов'язане з категорією фінанси. Фінанси – сукупність грошових розподільних відносин, що виникають в процесі формування, розподілу, перерозподілу та використання валового національного продукту і національного багатства. Однією з ознак фінансів є фондування грошових коштів на державному, регіональному, приватногосподарському рівнях. У процесі своєї діяльності підприємства самостійно формують і використовують цільові фонди грошових коштів: статутний, резервний фонди, фонд оплати праці, фонди накопичення, соціального розвитку, амортизаційний, ремонтний фонди тощо. Держава формує систему централізованих фондів, що включаються до бюджету. Але частина фінансових відносин здійснюється не у фондовій формі: наприклад, відносини між дочірніми структурами, між підприємствами при оплаті виробничих запасів і готової продукції тощо. Створення цільового грошового фонду не має на меті відокремлення відповідної частини грошових коштів на розрахунковому рахунку підприємства. Залишок грошових коштів на рахунках і в касі підприємства, як правило, менший сукупності сформованих фондів і фінансових ресурсів у нефондовій формі. Тому створення і використання фінансового фонду не завжди призводить до адекватного руху грошових коштів.

Вважаємо, що фінансовий потік є рухом фінансових ресурсів, під яким розуміється зміна їх кількості, вартості, форми, пропорцій, їх розподіл і перерозподіл між різними суб'єктами економіки. Таким чином, в процесі розподілу прибутку виникає фінансовий потік, пов'язаний з утворенням різних фондів підприємства, виплатою доходу учасникам (акціонерам), матеріальним стимулюванням працівників тощо. При цьому грошовий потік виникає лише

тоді, коли відбувається витрачання грошових коштів з рахунків підприємства або з каси (в цьому випадку останні дві операції). З іншого боку, коли підприємство перераховує кошти в оплату отриманої продукції, вартість якої включає повну собівартість товару й прибуток, виникає грошовий потік, еквівалентний ціні товару, і фінансовий потік в сумі прибутку продавця.

Узагальнюючи вищезазначене, можна зробити такі висновки:

Таблиця 1

Класифікація грошових потоків підприємства

Класифікаційна ознака за критеріями	Види грошових потоків
1. Масштаби обслуговування господарського процесу	- грошовий потік по підприємству в цілому - грошовий потік за окремими структурними підрозділами підприємства (центрами відповідальності та сферами відповідальності) - грошовий потік по окремих господарських операціях
2. Напрямки руху грошових коштів	- вхідний (позитивний) грошовий потік - вихідний (від'ємний) грошовий потік
3. Види господарської діяльності	- грошовий потік від операційної діяльності - грошовий потік від інвестиційної діяльності - грошовий потік від фінансової діяльності
4. Метод розрахунку об'єму грошового потоку	- валовий грошовий потік - чистий грошовий потік
5. Варіативність спрямування руху грошових коштів	- стандартний грошовий потік - нестандартний грошовий потік
6. Характер грошового потоку стосовно підприємства	- внутрішній грошовий потік - зовнішній грошовий потік
7. Рівень достатності об'єму грошового потоку	- надлишковий грошовий потік - оптимальний грошовий потік - дефіцитний грошовий потік
8. Рівень збалансованості об'єму грошового потоку	- збалансований грошовий потік - незбалансований грошовий потік
9. Період часу	- короткостроковий грошовий потік - довгостроковий грошовий потік
10. Вартісна оцінка в часі	- теперішній грошовий потік - майбутній грошовий потік
11. Регулярність здійснення	- регулярний грошовий потік - нерегулярний грошовий потік
12. Стабільність часових інтервалів формування	- регулярний грошовий потік з рівномірними часовими інтервалами - регулярний грошовий потік з нерівномірними часовими інтервалами
13. Форми використання грошових коштів	- готівковий грошовий потік - безготівковий грошовий потік
14. Вид використання валюти	- грошовий потік у національній валюті - грошовий потік в іноземній валюті
15. Рівень передбачення	- повністю передбачуваний грошовий потік - недостатньо передбачуваний грошовий потік - непередбачуваний грошовий потік
16. Можливість регулювання в процесі управління	- грошовий потік, що регулюється - грошові потоки, що не піддаються регулюванню
17. Можливість забезпечення платоспроможності	- ліквідний грошовий потік - неліквідний грошовий потік
18. Законність здійснення	- легальний грошовий потік - тіньовий грошовий потік
19. Черговість виплат	- грошовий потік першого порядку - грошовий потік другого порядку
20. Процес діяльності	- грошовий потік процесу постачання - грошовий потік процесу виробництва - грошовий потік процесу реалізації - грошовий потік процесу маркетингу
21. Значущість в формуванні кінцевих результатів господарської діяльності	- пріоритетний грошовий потік - другорядний грошовий потік

Джерело: [15]

- поняття «фінансовий потік» і «грошовий потік» не є тотожними один до одного;

- співвідношення грошових відносин і фінансів як їх частини визначають міру порівнянності фінансового і грошового потоків;

- зовнішній щодо підприємства фінансовий потік завжди буде викликати рух грошових коштів між контрагентами, у свою чергу, внутрішній фінансовий потік, пов'язаний з формуванням цільових фондів, не супроводжується рухом грошових коштів по рахунках і в касі підприємства.

Отже, грошовий потік підприємства – це рух грошових коштів на розрахункових, валютних та інших рахунках і в касі підприємства в процесі його господарської діяльності, що в сукупності становить його грошовий обіг. З точки зору обліку – це налагоджений, послідовний процес надходження і вибуття грошових коштів в готівковій та безготівковій формі, що підлягає документальному оформленню (у прибуткових і видаткових касових ордерах, платіжних дорученнях, інших платіжних документів, Звіті про рух грошових коштів) і належному руху документів.

Грошові кошти фактично виступають об'єктом чи, точніше, засобом для здійснення управління грошовими потоками. Лише тісна взаємодія грошових коштів і грошових потоків породжує ефективне функціонування як грошово-кредитної системи, так і налагодженого обліку загалом. Найвагомішу роль у даному взаємозв'язку відіграють інформаційні потоки.

Білл Гейц зазначав, що «інформаційні потоки – це кровноносна система вашої компанії; вони дозволяють вам добитися максимальної віддачі від працівників і отримати необхідні свідчення від клієнтів» [18, с. 24].

Таким чином, інформація про грошові кошти та їх рух є основою для ефективного отримання прибутку. Цією ланкою і займається облік, оскільки він надає інформацію для подальшого опрацювання її контролерами, менеджерами, аналітиками. Інформація повинна бути вичерпною та достовірною, окрім того не лише зовнішньою, а й внутрішньою, враховувати й непередбачені події, потреби.

Поняття «грошові потоки підприємства» включає в свій склад велику кількість потоків, які обслуговують господарську діяльність підприємства. В економічній літературі наводиться класифікація грошових потоків за різними критеріями.

Учені-економісти Дж.К. Ван Хорн [19], А.М. Кинг [20], Р.Б. Тян [21] класифікують грошові потоки залежно від напрямку руху (вхідний, вихідний). Учений-економіст О.О. Терещенко [13, с. 450] класифікує грошові потоки залежно від напрямку руху, а також залежно від виду господарської діяльності підприємства (грошовий потік з операційної діяльності, грошовий потік з інвестиційної діяльності, грошовий потік з фінансової діяльності).

Деякі економісти застосовують більш ширшу класифікацію. А.М. Поддєрьогін вважає об'єктивною необхідністю грошові потоки згрупувати в однорідні цілісні групи і виділити 6 класифікаційних ознак грошових потоків [22, с. 120].

Особливо заслуговує уваги класифікація, розроблена І.А. Бланком, який виділяє наступні класифікаційні ознаки грошових потоків [15, с. 34] (табл. 1).

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Проведений аналіз літературних джерел показав, що на сьогоднішній момент відсутній єдиний комплексний підхід щодо визначення сутності поняття «грошові кошти» та розробки різних типів класифікації грошових потоків. На основі розглянутих визначень грошового потоку можна сформулювати найбільш об'єктивне визначення даного поняття. Таким чином, грошовий потік підприємства є сукупністю розподілених у часі надходжень і витрат грошових коштів, рух яких є одним з головних об'єктів управління, пов'язаний з чинниками ліквідності та ризику, впливає на рух активів та капіталу підприємства, характеризується відносними розміром, напрямком і часом. Формування грошових потоків на підприємстві характеризується різним рівнем їх значущості для забезпечення стабільності фінансово-господарської діяльності підприємства у короткостроковому та довгострокових періодах.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 7 (МСБО 7) «Звіт про рух грошових коштів» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://dipifr.info/lib_files/standards/ukr/standards_010109/IAS_7.pdf.
2. Методичні рекомендації з аналізу і оцінки фінансового стану підприємств від 28.07.2006 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uazakon.com/big/text892/pg1.htm>.
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 101 «Подання фінансової звітності» від 28.12.2009 р. № 1541, зі змінами [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0103-10>.
4. Остафійчук С.М. Грошові кошти та їх еквіваленти – найліквідніші активи підприємства // Науковий вісник Ужгородського університету. – 2011. – С. 215-220.
5. Єфіменко В.І. Облік у зарубіжних країнах : навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / В.І. Єфіменко, Л.І. Лук'яненко; за ред. В.І. Єфіменка. – К. : КНЕУ, 2005. – 211 с.
6. Завадський Й.С. Словник економічних термінів: менеджмент, маркетинг, підприємництво / Й.С. Завадський, Т.В. Осовська, О.О. Юркевич. – Житомир : ЖІТІ, 1999. – 444 с.
7. Осовська Г.В. Економічний словник / Г.В. Осовська, О.О. Юркевич, Й.С. Завадська. – К.: Кондор, 2007. – 358 с.
8. Бабіч В.В. Фінансовий облік (облік активів) : навч. посіб. / В.В. Бабіч, С.В. Сагова. – К. : КНЕУ, 2006. – 282 с.
9. Дерій М. Дефініції «грошові кошти» і «грошові потоки»: відмінності та взаємозв'язок [Електронний ресурс] / М. Дерій // Економічний аналіз. – 2010. – Випуск 6. – С. 60-64.

10. Несходовський І.С. Облік грошових коштів та контроль їх виконання в підприємствах торгівлі : автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.00.09 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит» [Електронний ресурс] / І.С. Несходовський. – К., 2009. – 20 с.
11. Мартякова О.В. Грошові потоки в системі управління фінансово-господарською діяльністю підприємства / О.В. Мартякова // Наукові праці. – Донецьк, 2007. – Вип. 32(126): Серія: Економічна. – С. 158-162.
12. Єпіфанова І.Ю. Вхідні та вихідні грошові потоки підприємства як економічна категорія / І.Ю. Єпіфанова // Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні тенденції розвитку фінансових та інноваційно-інвестиційних процесів в Україні». – Вінниця, 2013. – С. 247-249.
13. Терещенко О.О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання : навч. посібник / О.О. Терещенко. – К. : КНЕУ, 2003. – 554 с.
14. Крічевець К. Теоретичні основи контролінгу грошових потоків підприємства / К. Крічевець // Наука молода. – Т., 2007. – Вип. 8. – С. 172-175.
15. Бланк И.А. Управление денежными потоками. – 2-е изд., перераб. и доп. – К. : Ника-Центр, 2007. – 752 с.
16. Єрешко Ю.О. Сутність грошових потоків підприємства як економічної категорії / Ю.О. Єрешко // Формування ринкових відносин в Україні. – К., 2011. – № 4(119). – С. 39-43.
17. Шаманська О.І. Управління фінансовими ресурсами на підприємстві / О.І. Шаманська // Наукові записки. – Острого, 2007. – Вип. 9, ч. 2. – С. 490-496.
18. Гейтс Б. Бизнес со скоростью мысли [Текст] / Б. Гейтс. – Изд. 2-е, исправл. – М. : Эксмо, 2007. – 480 с.
19. Ван Хорн Дж.К. Основы управления финансами: Пер. с англ. / Гл. ред. серии Я.В. Соколов. – М. : Финансы и статистика, 2009. – 800 с.
20. Кинг А.М. Тотальное управление деньгами / Пер. с англ. – СПб. : Полигон, 1999. – 448 с.
21. Тянь Р.Б. Планування діяльності підприємства : навч. посібник. – К. : МАУП, 2008. – 156 с.
22. Поддєрьогін А.М. Ефективність управління грошовими потоками підприємства [Текст] / А.М. Поддєрьогін, Я.І. Невмержицький // Фінанси України. – 2010. – № 11. – С. 119-127.